

2019ko albisteen kronika

Euskaltzaindiak berri ugari sortzen du urtean zehar. Horien guztien kronikak *Plazaberri* aldizkari digitalean argitaratzen dira. Halaber, ekitaldi esanguratsuenak Akademiaren webgunean argitaratzen den *Oroitidazkian* biltzen dira. Hargatik, *Euskera* agerkariko atal honetan, urte osoko albiste azpimarragarrienak hautatu dira.

Euskaltzaindiak Hiztegiaren 858 sarrera eta azpisarrera arautu ditu

2019an, 46.180 forma (2017an baino 1.317 gehiago) eta 63.507 adiera (2017an baino 2.008 gehiago) ditu *Euskaltzaindiaren Hiztegiak*.

Sarrera berri batzuk dira: *bokata, eskimal, jopuntu, karkasa, kontainer, manifa, lotesle, mikroipuin, lobby, sakelako, nanoeskala, txakalaldi, okupa, sikiera, txikiteo, zaurgarri, zikinkor...* Aldaketa hauek guztiak urtean bi aldiz eguneratuko den Hiztegiaren bertsio elektronikoan ezarri dira.

“Baiona, 1964: euskara batuaren zedarria” erakusketa Maulen izan da ikusgai

Otsailak 16 zituela inauguratu da Mauleko Ondarearen Etxean erakusketa. Baionako Biltzarraren ekarpenari eta garaiari luzatu die girada erakusketak.

Erakusketaren irekiera ekitaldian, Andres Urrutia euskaltzainburuak, Xarles Videgain euskaltzainburuordeak eta Mixel Etxebest Maule-Lextarreko auzapezak parte hartu dute.

Euskal Elkargoaren, Euskararen Erakunde Publikoaren, Baionako Herriko Etxearen eta Crédit Agricole-ren babesa jaso du erakusketak.

“Euskara Ibiltaria”, ikusi, entzun eta usaindu daitekeen erakusketa

“Euskara Ibiltaria” erakusketa berritua eta interaktiboa Bilboko Euskal Museoa izan da ikusgai, martxoaren 13tik ekainaren 16a bitarte.

Laboral Kutxak babesten duen *Euskararen Herri Hizkeren Atlasaren* materialekin egin da erakusketa, eta euskaldunei eta erdaldunei zuzendua dago.

Zentzumenak baliatuz, euskararen hitz eta hotsekin jolastu, ikasi eta entretenitu ahal izan du bisitariak: lau joko, puzzle bat, 54 mapa interaktibo, herritarren ahotsak...

“Euskara Ibiltaria” 2015. urtean EHHAtik sortu zen erakusketa da, baina gaur Euskal Museoa aurkeztu denak zerikusi txikia du orduko hartan egin zen proiektuarekin; erakusketa eraberritu eta interaktiboa da Bilbon erakusten dena, material berriz osatutakoa eta bisitariaren parte-hartze zuzena sustatzen duena. Zentzumenak baliatuz, euskararen hitz eta hotsekin jolastu, ikasi eta entretenitu ahal izango du bisitariak.

Hauek dira erakusketa berrituaren ezaugarri nagusiak:

- Teknologia berrien erabilera sustatzen da.
- Zentzumenekin jolasten da bisitaria: ikusi, entzun eta usaindu.
- EHHako mapa eta hitzekin jolastu ahal da: 3 joko daude (gehi laugarren bat, QR kodeen bitartez erabiltzeko).
- Bisitariarentzat erronkak daude, eta gainditzen dituztenen artean sariak zozketatzen dira.

2019an, 303.781 erabiltzaile irabazi ditu Euskaltzaindiaren webguneak

Guztira, 800.204 erabiltzaile izan ditu Akademiaren atari digitalak, eta kontsulatutako orrien kopurua % 42,12 igo da.

Plazaberri blogak gora egin du nabarmen, eta 2019ko albisterik irakurriena ondoko hau izan da: "Euskaltzaindiak genero-markarik gabeko izenak erantsi ditu pertsona-izendegian" (1.279 ikustaldi).

Mendeurrenaren baitan, webgunea berritu eta indartu zuen euskararen Akademiak, eta Arantzazuko biltzarrean aurkeztu zuen lanabes berria, hain zuzen, 2018ko urrian. Ordutik hona, erabiltzaileen kopuruak gora eta gora egin du. Ho-

rretara, 2018an, 496.423 erabiltzaile izan zituen Euskaltzaindiaren webguneak, eta 2019an, aldiz, 800.204 izan ditu (% 61,19ko igoera).

Guztira, 1.576.393 saio zabaldu dira 2019an (2018an, milioi bat saio ireki ziren), eta kontsultatutako orrien kopurua % 42,12 igo da (2018an, 4.547.062; 2019an, ordea, 6.463.164).

Aurreko urteekin alderatuta, gehien kontsultatu diren atalak ez dira aldatu: *Euskal Onomastikaren Datutegia* (EODA), *Orotariko Euskal Hiztegia* (OEH), *Euskaltzaindiaren Hiztegia* (EH), eta *Euskara Batuaren Eskuliburua* (EBE) izan dira bisitatuenak.

Euskaltzaindiak genero-markarik gabeko izenak erantsi ditu pertsona-izendegian

Izen neutroen (genero-markarik gabeen) saila lehen aldiz sartu da Euskaltzaindiaren pertsona-izendegian, eta 500 izen inguru gehitu dira bertan. Pertsona-izen txikigarriak ere txertatu dira.

Badira euskaraz genero finko eta bakarrik gabeko izenak, neutroak direnak, alegia. Azken urteetan erabiltzen hasiak dira, pertsona-izen gisa, jatorriz leku-izenak (*Amaiur*, *Joar*) edo lexiko arrunteko hitzak direnak (*Amets*, *Euri*). Euskarak ez du genero gramatikalik, eta, hortaz, izen horiek, pertsona-izentzat hartuak, ez dira berez genero bakar bati atxikiak, eta baterako zein besterako balio dezakete. Adibide batzuk: *Abodi*, *Aiuri*, *Amaiur*, *Amets*, *Araitz*, *Argi*, *Bihotz*, *Garai*, *Gorbeia*, *Haize*, *Iparla*, *Iraultza*, *Itzel*, *Kemen*, *Larraine*, *Lizar*, *Luzaide*, *Muxika*, *Pallas*, *Udalatz*.

Euskaltzaindiaren betebeharra da euskal pertsona-izenen zuzentasun linguistikoa bermatzea eta urte hauetan guztietan metatu duen esperientzia herritarren esku jartzea. Honela, izaera irekia eta dinamikoa izango du Izendegi berriak eta aldiro-aldiro gaurkotuko da, Euskaltzaindiaren webgunean.

Gogoratu behar da Espainiako legerian 1957ko Legeak beren-beregi debekatzeko dituela sexuari buruz okerra eragiten duten izenak. Erregistro Zibilarri buruzko 20/2011 Legeak ezabatu behar zuen debeku hori, baina oraindik ez da indarrean jarri. Euskaltzaindiak 2018ko urtarrilean adierazi zion Espainiako Justizia Ministerioari badirela euskaraz genero maskulinoa edo femeninoa era eskusiboan atxikirik ez duten pertsona-izenak, eta, ondorioz, indarrean dauden lege-arauak erregistro zibiletan malguago aplikatu daitezkeen eskatu zion.

Kale- eta karrika-izenen eskuliburua

Onomastika batzordearen bidez, mende-laurden inguru darama Euskaltzaindiak kale- edo karrika-izenei buruzko irizpenak ematen eta handik eta hemendik iristen zaizkion kontsulta eta eskariei erantzuten. Eta gehiago ere bai, duela ia ehun urte, 1922an, eman baitzuen kale-izen batzuei buruzko lehen irizpena. Urte horietan guztietan, Euskal Herri osoko dozenaka udalek jo dute Akademiara zalantzak argitzeko aholku edo iritzi bila, beren proposamenen berrespen bila edo erdaraz jada erabakiak eta finkatuak dituzten karrika-izenen euskal ordainen bila, eta Onomastika batzordeak beti erantzun die, bere ahalen neurrian.

Hala, eta Euskaltzaindiaren Mendeurrena profitatuz, ekainaren 20an, *Kale- eta karrika-izenen eskuliburua* plazaratu du Euskaltzaindiak, Onomastika batzordearen eskutik. Bertan, karrika-izenetarako emandako irizpideak eguneratuta eta xeheago deskribatuta agertzen dira.

Karrika-izenetarako irizpideak 1990eko hamarkadaren bigarren erdian landu ziren. Onomastika batzordeko Patxi Salaberri eta Mikel Gorrotxategi izan ziren prestatzaileak, eta 1998ko abenduaren 12an onartu zituen Onomastika batzordeak. Hurrengo urtean argitaratu ziren *Euskera* agerkarian.

Hamar urte geroago, 2008an, irizpide horietan puntu batzuk zehaztuz eta kale-izenen inguruko beste alderdi batzuk landuz, dokumentu bat argitaratu zuen Mikel Gorrotxategi batzordekideak *Euskera* agerkarian. Karrika-izenak eratzeko irizpideez gainera, izenak hautatzeko zenbait irizpide orokor ere deskribatu ziren dokumentuan.

Geroztik, karrika-izenei buruzko irizpenak ematen jarraitu du Onomastika batzordeak. Hala, azken 20 urteetan 6.000 karrika-izen baino gehiago aztertu dira Euskaltzaindiaren Onomastika batzordean eta Onomastika zerbitzuan.

Sabino Arana Fundazioak eta Euskaltzaindiak elkarlanean antolatuta dute *Euskara indarberritzen jarraitzeko bide berriak mintegia*

Uztailaren 17an, euskalgintzako 90 bat adituk parte hartu dute, besteak beste, EAEko hizkuntza-politiken arduradun, euskaltzain, soziolinguista, unibertsitateko

irakasle eta beste elkartu dira *Euskara biziberritzen jarraitzeko bide berriak* izeneko mintegian. Euskaltzaindiak eta Sabino Arana Fundazioak antolatu dute jardunaldia eta euskara biziberritzeko bide berriez gogoeta egitea izan dute helburu, hainbat alderditik ikusita.

Euskaltzain urgazle eta Euskaltzaindiko Sustapen batzordeko idazkari Erramun Osak koordinaturiko jardunaldi hau bost mahaitan egituratu da. Horietan, besteak beste, EAEko eta tokiko erakundeetako langile publikoen euskararen erabilera eta euskal kulturgintzan hizkuntza biziberritzeko bide berriak jorratu dira. Era berean, Euskaraldia ekimenaren ezaugarriak eta helburuak aurkeztu dira –ekimen horren bigarren edizioa 2020ko udazkenean egingo da– eta, azkenik, euskara biziberritzeko ahaleginetan, gizarte-eragileek landu ditzaketen bideen inguruko gogoeta egin da.

Euskaltzaindiak bere “babes osoa” eman dio Argia ikastolari

Euskaltzainek Argia ikastola bisitatu dute irailaren 20an. Ikastola honek 2019ko Nafarroa Oinez antolatu du, Tuteran.

Maru Eriz kooperatibako lehendakariak eta Argiñe Kortak gidatuta, ikastola bisitatu dute euskaltzainek. Bertan, gelak ezagutu eta irakasleekin hitz egiteko aukera izan dute, baita gaztetxoek galderei erantzuteko beta ere.

185 ikasle ditu ikastolak, eta, besteak beste, zorrak kitatzeko baliatuko dituzte Nafarroa Oinezeko diru-sarrerak. Opari trukaketa egin ostean, talde-argazkia atera dute euskaltzainek Argiako ikasle eta irakasleekin. Handik Tuterako erdigunera joan dira, Alejandro Toquero alkatearekin eta Merche Añón Kultura zinegotziarekin egotera; azkenik, Euskaltzaindiaren zuzendaritzak Tuterako Museoa egin du iraileko batzarra.

Georges Lacombe euskaltzain zenaren ondare bibliografikoak Euskaltzaindiaren gordailuan jarraituko du

Olaso Dorrea Fundazioa da Georges Lacombe euskaltzain zenaren ondare bibliografikoaren jabea, baina Euskaltzaindiko Bilboko egoitzan daude gordeta aspalditik dokumentu eta artxibo guztiak, bere garaian alderdi biek

hala adostuta. Kontserbazioa baldintza egokietan egiteko hartu zen erabakia. Bi erakundeek, irailaren 25ean sinatu duten hitzarmenari esker, Euskaltzaindiak jarraituko du Georges Lacomberen ondare bibliografikoaren kontserbazioa lantzen, bai eta ondare hau gizarteratzeko eta ezagutarazteko ahaleginean, betiere Olaso Dorrearekin batera. Horretarako, bi aldeek askotariko jarduerak sustatuko dituzte lankidetzan; besteak beste, erakusketak, ikastaroak, mintegiak, hitzaldi-zikloak, ikerketak, graduondokoak eta argitalpenak sustatu eta bideratuko dira.

Euskaltzaindiak omenaldia egin dio euskal diasporari

Urriaren 1ean, Akademiaren egoitza bisitatu dute 21 herrialdetako ordezkariak, tartean, Ameriketako Estatu Batuetakoak, Argentinakoak, Venezuelakoak, Alemaniakoak, Kubakoak, Belgikakoak, Mexikokoak edo Txilekoak.

Lau urterik behin egiten duten mundu mailako biltzarrean parte hartzen ari dira denak, eta Akademiaren egoitza ezagutu nahi izan dute. Andres Urrutia euskaltzainburuak harrera beroa egin die atarian, baita beraiekin batera etorri diren Bingen Zupiria Kultura sailburuari, Maria Angeles Elorza Eusko Jaurlaritzako Kanpo Harremanetarako idazkari nagusiari eta Gorka Alvarez Kanpo Harremanetarako zuzendariari ere.

Kate Caminok (AEB) eta Arantza Zubillagak (Argentinako Necochea) hitzaldi hunkigarriak egin dituzte. Caminok bere euskal jatorria azpimarratu du, baina euskara etxean jaso ez eta oraintsu ikasi duela aitortu du. Arantza Zubillagak, ordea, Argentinan ikasi zuen euskara eta bere seme-alabek ere bertan ikasi dute.

Ondoren, Euskal Herriak diasporari egiten dion omenaldi eta gorazarrearen erakusgarri, Andres Urrutiak, Bingen Zupiriak eta Maria Angeles Elorzak oroigarri bana banatu diete 21 herrialdetako ordezkariari, Iñigo Urkullu lehendakariak eta Andres Urrutia euskaltzainburuak sinatutako ziurtagiria, hain zuzen.

Pierre Topet, Jon Mugartegi eta Jon Lopategi omendu ditu Deiadarra elkarteak Xalbadorren egunean

Xalbadorren Eguna urriaren 12an eta 13an izan da Urepelen, eta, ohiko moduan, bertsolariak eta euskal kultura munduko eragileak gogoratu eta omendu dira XV. edizio honetan ere: aurten Pierre Topet *Etxahun Barkoxe*, eta Xalbadorren

lagun minak izan ziren Jon Mugartegi eta Jon Lopategi omendu ditu Deiadarra elkarteak.

Egitarauan, azpimarratzekoa da urriak 12an eskaini den antzezlanak: *Gaztelondon zer berri?* (Mixel Etxekopar eta Xiberutarrak), eta 13an ordea, egitarau zabala izan da: goizean goiz mendi ibilaldia egin da Xalbadorren etxolara, eta ondoren meza, eta hitzaldi, Joxemari Iriondo ohorezko euskaltzainaren eskutik: Etxahun Barkoxe, Jon Lopategi, Jon Mugartegi gogoratuz. Eguerdiko partean, Bilboko Salbatzaile dantza taldea eta herri kirolak, eta bazkaldu eta gero bertsoarien txanda izan da (Xebastian Lizaso, Onintza Enbeitia, Maialen Arzallus eta Juan Joxe Eizmendi). Arratsalde partean izan den erromeriarekin amaitu da jaialdia.

Bestalde, bertsoari lehiaketa ere antolatu da aurten, bi mailatan: 16 urtez gorakoentzat, *Etxahun Barkoxe* gai hartuta; eta gaztetxoentzat, berriz, Xalbador gai dela.

Ondarearen Europako Jardunaldietan lau hitzaldi antolatu ditu Euskaltzaindiak

Ondarearen Europako Jardunaldien 2019ko ekitaldiak Bizkaiko ondare kulturala plazaratzea du helburu. Egitasmoaren baitan, Euskaltzaindiak joko eta dantzen inguruko lau hitzaldi eskaini ditu Bilboko egoitzan: Urriaren 15ean (euskaraz) eta 16an (gaztelaniaz) jokoak eta dantzak Euskal Herriko toponimian daukaten presentzia aztertu da, Mikel Gorrotxategiren eskutik. Urriaren 22an eta 23an *Euskararen Herri Hizkeren Atlasean* jokoak eta kirolak nola jaso diren erakutsi du Amaia Jauregizarrek (euskaraz bietan).

Ondarearen Europako Jardunaldiak Europako Kontseiluaren ekimena dira, Europako Batzordearen babesarekin eta, funtsean, herritarren eta bere ondarearen artean lotura bat finkatzeko asmoz ospatzen dira. Ate irekien jardunaldi modura daude sortuak, eta aurrekaririk gabeko arrakasta izan dute Europa osoan. 50 estatu kide baino gehiagok parte hartzen dute ondarearen hedapenerako ekitaldi handi honetan.

Edizio honetan Bizkaiko Foru Aldundiak herrialdeko 58 udalerriren lana koordinatu du; honela, guztira urri osoan zehar garatuko diren doako 200 jarduera inguru programatu dira.

Mendeurrenaren urtea Euskaltzaindiaren oinarriak sendotzeko

Euskaltzaindiak Mendeurrena baliatu nahi izan du euskararekin, euskal kulturarekin eta euskal gizarte osoarekin duen konpromisoa berrizatzeko, eta, bide batez, dei zabala egin dio euskal gizarte osoari: hain justu, aldi berriari, XXI. mende korapilatsu baina itxaropentsu honi, ilusio berrituarekin ekiteko deia, denok baikara ezinbestekoak euskara indartu eta normalizatuko badugu. Duela mende bat sortu zen Euskaltzaindia, duela mende erdi euskara batua, eta etorkizunean, helburua, euskara batuaz baino euskaraz hitz egitea izango da.

Halaber, aukera aparta izan da, Euskaltzaindiaren lanen ezaugarri berriak plazaratzeko, gizarte eragileekin jarduteko, erakundearen zerbitzu bokazioa azkartu eta indartzeko eta profesionalizazioan, gizarteratzean eta nazioartekotzean sakontzeko.

Jarraian, Euskaltzaindiaren Egitasmoen bateragilea den Ibon Usarraldek Mendeurrenaren kronika idatzi du. Bertan aurkituko du irakurleak ehun urte horien karira Akademiak egindako biltzar, jardunaldi, ekitaldi, kultur-emankizun eta abarren informazio zehatza.